

J. Pakuła, Zmiany w prawie, czyli o postanowieniach regulaminów Świadczeń dla studentów [w:] Pomoc materialna dla studentów - blog, wpis 08 września 2023 r.

online: <http://pomocmaterialna.pl/blog/zmiany-w-pomocy-materialnej-dla-studentow>,

dostęp: 17 maja 2024 r.

Zmiany w prawie, czyli o postanowieniach regulaminów świadczeń dla studentów

Przygotowując się do roku akad. 2023/2024 warto pamiętać o ostatnich zmianach w prawie, które będą mieć zastosowanie podczas najbliższej akcji stypendialnej.

Jacek Pakuła 08 września 2023

Dla niektórych wrzesień kojarzy się albo z sesją poprawkową, albo z dodatkowym miesiącem wakacji. Uczelnie jednak dość mocno przygotowują się do nowego roku akademickiego. Tak jest również z pomocą materialną. Dobia do końca rekrutacja, finiszujemy z remontami przed inauguracją, planujemy dzień dla studentów I roku, włączamy kolejne e-usługi, układamy plany dla studentów, ale też aktualizujemy regulaminy świadczeń dla studentów.

W mijającym roku akademickim miały miejsce nowelizacje prawa mające przełożenie również na pomoc materialną dla studentów. Niektóre z nich weszły w życie z dniem 1 stycznia 2023 r., inne w trakcie roku, a niektóre zaczną obowiązywać od 1 października 2023 r. Są też zmiany, które będą mieć zastosowanie dopiero za rok, od 1 października 2024. Wiadomo, że niezajomość prawa szkodzi. Stąd pomysł na przybliżenie tych zmian, które należy uwzględnić porządkując regulamin świadczeń dla studentów, a przede wszystkim które będą mieć zastosowanie do akcji stypendialnej i decyzji wydawanych jesienią 2023 roku.

Zaczynamy od ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

1. Próg dochodowy uprawniający do ubiegania się o stypendium socjalne

Art. 87 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 212) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.:

„Wysokość miesięcznego dochodu na osobę w rodzinie studenta uprawniająca do ubiegania się o stypendium socjalne nie przekracza 1,6 sumy kwot określonych w art. 5 ust. 1 i art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 615, 1265 i 2140).”.

Należy pamiętać, że już wcześniej, bo od 1 stycznia 2023 r., na podstawie przepisów innej ustawy – z dnia 16 listopada 2022 r. o systemie teleinformatycznym do obsługi niektórych umów (art. 20) **dotychczasowe górne widełki w kwocie 1051,70 zł zostały zastąpione kwotą 1294,40 zł, a tym samym obowiązywały** widełki dochodowe 780-1294,40 zł. Część uczelni podnosiła dochód uprawniający do ubiegania się o stypendium socjalne już 1 stycznia 2023 r., inne wraz z początkiem semestru letniego 2022/2023, a jeszcze inne nie dokonały żadnej zmiany i w trakcie roku akad. 2022/2023 obowiązywał górny próg 1051,70 zł. Z dniem 1 października 2023 r. wchodzi w życie powszechnie obowiązujący próg, tj. 1294,40 zł. Oznacza to, że nie można wprowadzić w uczelni niższego progu, np. 1100 zł. Znika zresztą z ustawy upoważnienie dla rektora uczelni do ustalenia, w porozumieniu z samorządem studenckim, wysokości miesięcznego dochodu na osobę w rodzinie studenta. W praktyce więc student wykazujący dochód od 0 do 1294,40 zł może ubiegać się o stypendium socjalne, bez względu czy studiuje w Toruniu, Warszawie, Gdyni, Krakowie, Szczecinie czy Tarnowie.

2. Postępowanie ze studentami wykazującymi niewielkie dochody

Art. 88 ust. 4 i 5 zmieniony przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 212) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.:

Ust. 4:

„Rektor, komisja stypendialna albo odwoławcza komisja stypendialna odmawia przyznania stypendium socjalnego studentowi, którego miesięczny dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty określonej w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.), jeżeli do wniosku o przyznanie stypendium socjalnego nie dołączy wydanego przez ośrodek pomocy społecznej albo przez centrum usług społecznych zaświadczenia o korzystaniu w roku złożenia tego wniosku ze świadczeń z pomocy społecznej przez niego lub przez członków jego rodziny.”

Ust. 5:

„W przypadku gdy student, o którym mowa w ust. 4, lub członkowie jego rodziny nie korzystają ze świadczeń z pomocy społecznej, rektor, komisja stypendialna albo odwoławcza komisja stypendialna może przyznać temu studentowi stypendium socjalne, jeżeli udokumentował źródła utrzymania rodziny.”

Analizując zmiany należy mieć na uwadze dotychczasowe brzmienie przepisu art. 88 ust. 4-5, obowiązujące do 30 września 2023 r. W praktyce najczęściej do czynienia mieliśmy z sytuacją, gdy student przedstawiał postanowienie o odmowie wydania zaświadczenia, bowiem nie korzysta lub nie figuruje w ewidencji ośrodka. Wtedy też zastosowanie miał art. 88 ust. 5 i tzw. reguła trzech pytań, której poniżej. Faktycznie więc to od wyjaśnień studenta, mających potwierdzenie w dokumentach, a nie od faktu „bycia klientem OPS” zależało, czy stypendium socjalne zostanie przyznane. Wtedy też najczęściej ujawniano opiekuna faktycznego studenta. Ustawodawca wprowadził zmiany, co skłania do pytania, na ile dotychczas wypracowane reguły są aktualne.

Utrzymano próg dochodowy, tj. 0-600 zł na osobę w rodzinie, z którym łączy się obowiązek przedstawienia korzystania zaświadczenia. Doprecyzowano, że chodzi o korzystanie w roku złożenia wniosku o stypendium. Skoro więc student ubiega się o stypendium w październiku 2023 r. to należy przedstawić zaświadczenie o korzystaniu ze świadczeń pomocy społecznej w roku 2023; jeśli ubiega się o stypendium w marcu 2024 r. to chodzi o korzystanie w roku 2024 r.

Dotychczasowe zaświadczenie „o sytuacji dochodowej i majątkowej swojej i rodziny” zostało zastąpione zaświadczeniem „o korzystaniu ze świadczeń pomocy społecznej” i w tym miejscu należy wskazać na dwa warianty:

a. Student przedstawia zaświadczenie, że korzysta z pomocy społecznej.

W mojej ocenie zaświadczenie nie powinno jednak zawierać tylko ogólnego sformułowania, ale wskazywać, na czym ta pomoc polega, tj. przedmiot tej pomocy, kwota, a także okres, na jaki przyznano świadczenie z pomocy społecznej. Okres powinien przynajmniej obejmować początek okresu stypendialnego, tj. na jaki przyznane ma być stypendium socjalne.

Przepis art. 88 ust. 4 nie stanowi, że przyznaje się stypendium na podstawie zaświadczenia o korzystaniu. Ciągłe aktualne jest wskazanie zawarte m.in. w wyroku NSA z 20 kwietnia 2021 r., sygn. III OSK 363/21, zgodnie z którym są dwa etapy postępowania w przedmiocie przyznania stypendium socjalnego: 1) możliwość ubiegania się o to świadczenie, oparta o dochody wynikające z przedłożonych dokumentów oraz 2) możliwość przyznania, łączona z brakiem wątpliwości organu co do trudnej sytuacji materialnej studenta. Trzeba pamiętać i o art. 7 Kodeksu postępowania administracyjnego, który łączy się z obowiązkiem ustalenia stanu faktycznego.

b. Częściej student przedstawi zaświadczenie, że nie korzysta z pomocy społecznej.

Należy przejść do art. 88 ust. 5. **Aktualność zachowuje reguła trzech pytań:**

1. Dlaczego student nie korzysta z pomocy społecznej?
2. Jaki student ma wydatki związane z utrzymaniem?
3. Jakimi student ma dochody, stanowiące źródło utrzymania?

W mojej ocenie w aktach sprawy musi znaleźć się dokument wydany przez ww. organ. Może to być zaświadczenie o odmowie wydania, bowiem przyczyna odmowy może mieć wpływ na ocenę sformułowaną przez organ. Jeśli bowiem student nie korzysta z pomocy społecznej, np. z uwagi na rażącą dysproporcję pomiędzy stanem dochodowym, a majątkowym, ujawnioną podczas wywiadu środowiskowego, to organ stypendialny nie może zupełnie pominąć takiego dokumentu. Trudno uznać bowiem za wiarygodne wyjaśnienia studenta, jeśli w aktach znajduje się dokument wydany przez OPS, z których wynika zupełnie coś przeciwnego.

Mechanizm związany z regułą trzech pytań będzie mieć zastosowanie również wtedy, gdy student przedstawi zaświadczenie, że korzystał w lutym br. ze świadczeń pomocy społecznej. Forma, jaką posłużył się ustawodawca – odmawia się przyznania stypendium, jeśli student nie przedstawi zaświadczenia o korzystaniu ze świadczeń pomocy społecznej w roku złożenia wniosku – nakazuje przyjąć, że nie chodzi tutaj o pomoc jednorazową, incydentalną, udzieloną kilka miesięcy przed ubieganiem się o stypendium, a nawet w poprzednim roku podatkowym, w niewielkiej kwocie, albo w postaci rzeczowej, typu ubranie. Podobnie z zaświadczeniem o korzystaniu ze świadczeń rodzinnych – nie są to jednak świadczenia pomocy społecznej i organ musi podjąć działania z art. 88 ust. 5.

3. Studenci zagraniczni a dostęp do stypendium socjalnego

Art. 324 ust. 3 zmieniony przez art. 2 pkt 60 lit. b ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 212) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.:

„O stypendium socjalne, o którym mowa w art. 86 ust. 1 pkt 1, i o kredyt studencki, o którym mowa w art. 98 ust. 1, może ubiegać się cudzoziemiec, o którym mowa w ust. 2:

1) pkt 1 i 1a:

a) będący osobą pracującą na własny rachunek lub pracownikiem, o których mowa w art. 2 pkt 5 i 7 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2021 r. poz. 1697),

b) który zachowuje prawo pobytu w przypadkach, o których mowa w art. 17 ustawy, o której mowa w lit. a,

c) posiadający prawo stałego pobytu

- oraz członkowie jego rodziny, mieszkający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

2) pkt 2-8.”.

Przepis art. 324 ust. 3 w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2023 r., jako *lex specialis*, stanowił, że student niewymieniony w ust. 2 pkt 2-8 nie może ubiegać się o stypendium socjalne. Zestawienie art. 324 ust. 3 z treścią art. 86, który stanowił, że student może ubiegać się o świadczenia pomocy materialnej, prowadziło do wniosku, że o świadczenia pomocy materialnej mogą ubiegać się, co do zasady, wszyscy studenci, ale stypendium socjalne jest limitowane – obok obywateli polski chodzi właśnie o studentów cudzoziemców, których obejmuje art. 324 ust. 2 pkt 2-8. Na marginesie należy tylko dodać, że ciągle obowiązują przepisy tzw. specustawy ukraińskiego i art. 41 ust. 10-12.

Nowe brzmienie może potęgować wątpliwości, co z pomocą materialną dla studentów. Skoro bowiem art. 86 zawiera wskazanie, że pomoc materialna przysługuje studentom, to nie do końca wiadomo, jakie znaczenie ma powtórzenie, że stypendium socjalne przysługuje studentom, o których mowa w art. 324. Student zagraniczny to też student. Co więcej, skoro w art. 324 zawarto być może świadomie specjalne uprawnienie dla studentów zagranicznych, to pojawia się wątpliwość, czy pozostałe świadczenia pomocy materialnej przysługują tej kategorii studentów, skoro nie ma podobnego przepisu odnoszącego się do stypendium rektora, stypendium dla osób niepełnosprawnych, czy zapomogi. Zapewne można było ten przepis lepiej napisać. Niemniej, wykładnia powinna prowadzić do przyjęcia stanowiska, że art. 86 nadal stanowi, że pomoc materialna przysługuje studentom, również tym zagranicznym, przy uwzględnieniu przesłanek negatywnych wynikających np. z art. 93, zaś art. 324 wymienia studentów cudzoziemców, czyli osoby, które nie mogą pochwalić się obywatelstwem polskim, a którym jednak przysługuje stypendium socjalne.

Co ważne, krąg osób uprawnionych rozszerzono o:

- obywateli państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym i członków ich rodzin, mieszkających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

oraz

- obywateli Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, o którym mowa w art. 10 ust. 1 lit. b lub d Umowy o

wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (Dz. Urz. UE L 29 z 31.01.2020, str. 7, z późn. zm.), oraz członków ich rodziny, mieszkających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wprawdzie niezbędne jest tutaj spełnienie przez cudzoziemca, o którym mowa w art. 324 ust. 2 pkt 1 lub 1a jednej z przesłanek wymienionych w art. 324 ust. 3 pkt 1 ustawy w brzmieniu obowiązującym od 1 października 2023 r., co oznacza, że uprawnionym do ubiegania się o stypendium socjalne będzie:

a) osoba pracująca na własny rachunek lub pracownikiem, o których mowa w art. 2 pkt 5 i 7 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2021 r. poz. 1697),

b) osoba, która zachowuje prawo pobytu w przypadkach, o których mowa w art. 17 ustawy, o której mowa w lit. a (nieświadczenie pracy lub niewykonywanie innej działalności zarobkowej we własnym imieniu i na własny rachunek wskutek okresowej niezdolności do pracy z powodu choroby lub wypadku lub w związku z ciężką i połączoną z chorobą albo niezamierzone bezrobocie wynikające z rejestru bezrobotnych prowadzonego przez powiatowy urząd pracy albo podjęcie kształcenia lub szkolenia zawodowego).

c) osoba posiadająca prawo stałego pobytu,

a także członek rodziny ww. cudzoziemca, mieszkający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Członkiem rodziny, zgodnie z art. 324 ust. 4 ustawy w brzmieniu obowiązującym od 1 października 2023 r. będą osoby wymienione w art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin.

Powyższe omówienie ma na celu sygnalizację zmian w zakresie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym. Nie należy jednak mieszać tych zmian z [ustawą z 28 lipca 2023 o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw \(Dz. U. z 2023 r, po. 1672\)](#), która wprowadza nowy, wyższy próg uprawniający do stypendium socjalnego (45% minimalnego wynagrodzenia za pracę), jak i zmiany w samodzielności finansowej – które to jednak wejdą w życie za rok, 1 października 2024 r.

Zadanie publiczne współfinansowane ze Środków Ministerstwa Edukacji i Nauki otrzymanych w 2023 r. w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz Środowiska akademickiego”.

